

ВПП 2.2.15. Економічна безпека підприємства

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності «Економіка».

Предмет дисципліни:

- наукові основи економічної безпеки підприємницької структури;
- людський фактор у гарантуванні економічної безпеки підприємства;
- ринкова економіка, конкуренція і економічна безпека підприємства;
- загрози, ризики, кризи і конфлікти в діяльності підприємства;
- підходи до гарантування економічної безпеки підприємства;
- функції управління економічною безпекою підприємства;
- підготовка спеціалістів з економічної безпеки підприємства;
- управління в основних видах економічної безпеки;
- економічний аналіз і його суть при вивченні документів у процесі дослідження реального стану ділової активності підприємства;
- принципи організації контрольних заходів на підприємствах;
- засоби гарантування економічної безпеки на підприємствах.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна «Економічна безпека підприємства» – вибіркова дисципліна, тісно пов'язана з дисциплінами «Мікроекономіка», «Економіка підприємства», «Національна економіка», «Соціальна економіка», «Правознавство», які вивчались раніше, а також є базою для вивчення дисциплін «Стратегія підприємства», «Внутрішній економічний механізм підприємства», «Менеджмент», «Інтелектуальна власність».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства» є: вивчення методичних підходів до вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств, а саме:

- опанування знань щодо суті захисту складових організації, методики і техніки гарантування економічної безпеки на підприємствах;
- формування вмінь виявляти порушення фінансової, кадрової, технічної та інших складових дисципліни, аналізувати і встановлювати причини їх виникнення та шляхи подолання;
- формування вмінь правильно проводити заходи й використовувати засоби, контролювати виконання пропозицій щодо усунення виявлених недоліків, порушень і загроз економічній безпеці підприємства.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства» є:

- на понятійному рівні – вивчення положень, інструкцій, затверджених Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України, Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством фінансів України, Національним банком України та іншими державними органами, що регулюють порядок гарантування безпеки на підприємстві як власними силами, так і з використанням спеціалістів;
- на фундаментальному рівні – опанування методик вивчення документів і реального стану підприємства; способів виявлення загроз економічній безпеці підприємства; способів ліквідації наслідків від збитків, заподіяних протиправними діями щодо порушення позитивного стану економічної безпеки на підприємстві; вимог до проведення заходів для гарантування економічної безпеки на підприємстві;
- на практично-творчому рівні – опанування методів й особливостей гарантування економічної безпеки на підприємствах; спеціального підходу до аналізу потенційних і

реальних загроз економічній безпеці підприємств тощо.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- наукових основ безпеки підприємницької структури;
- сутності економічної безпеки підприємства та її функціональних складових;
- значущих загроз та небезпек економічній безпеці підприємства на різних інституційних рівнях;
- принципів організації системи економічної безпеки підприємства.
- основних підходів до гарантування безпеки;
- основних нормативно-правові документів, що регламентують діяльність служби безпеки на підприємстві;
- критеріїв оцінки та методів оцінювання рівня економічної безпеки підприємства;
- способів захисту комерційної таємниці підприємства;
- засобів та методів забезпечення сталого економічного розвитку підприємства в сучасних умовах господарювання та їх ресурсного забезпечення;
- класифікації систем економічної безпеки і основних принципів їх функціонування, призначення, типи і характеристики;
- основних загроз безпеці інформації і принципів створення комплексного захисту інформації;

вміння:

- ставити завдання, аналізувати, давати порівняльну характеристику забезпечення інформаційної та економічної безпеки на підприємстві.
- розробляти вимоги щодо створення комплексу засобів та їх подальшого використання при забезпеченні інформаційної та економічної безпеки на підприємстві.
- вибирати, розробляти та використовувати засоби аудиту та діагностики систем економічної та інформаційної безпеки для підтримки їх надійного функціонування.
- оформляти прийняті управлінські рішення у вигляді комплексу документації, враховувати технологічні, ергономічні та естетичні фактори під час використання засобів забезпечення інформаційної та економічної безпеки.

способи мислення: наочно-дійовий, наочно-образний, теоретико-практичний, творчий.

професійні, світоглядні і громадянські якості:

- здатність планувати й реалізовувати заходи щодо підвищення рівня автоматизації підприємства в сфері економічної та інформаційної безпеки;
- здатність організовувати облік та аудит систем економічної та інформаційної безпеки відповідно до вимог безпеки інформаційного обміну;
- знання правових основ і законодавства України в галузі інформаційної та економічної безпеки.
- здатність застосовувати основні методи аналізу й оцінки стану систем економічної та інформаційної безпеки;
- здатність до ділових комунікацій, навички роботи в команді.

морально-етичні цінності:

- здатність учитися;
- креативність, здатність до системного мислення;
- наполегливість у досягненні мети;
- турбота про якість виконуваної роботи.
- здатність забезпечувати зацікавленість персоналу у забезпеченні відповідного рівня економічної безпеки підприємства;
- вміння розробляти та впроваджувати заходи з мотивації персоналу підприємства з метою запобігання конфліктів та забезпечення їх узгодженої та плідної співпраці;

–спроможність володіти способами регуляції емоційної напруги в процесі ділового спілкування з питань забезпечення економічної безпеки підприємства;

–вміння використовувати неконфліктні підходи в процесі розроблення та прийняття колективних рішень щодо фінансово-господарської діяльності підприємства в умовах ризику та невизначеності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 години / 6 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Сутнісна характеристика економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека підприємства. Характерні риси економічної безпеки підприємства. Суб'єкти економічної безпеки підприємства. Об'єкти економічної безпеки підприємства. Предмет економічної безпеки підприємства. Функції економічної безпеки підприємства. Завдання економічної безпеки підприємства. Механізм гарантування економічної безпеки підприємства. Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки. Загрози економічній безпеці та джерела їх виникнення. Економічна безпека підприємства у ринкових умовах. Принципи формування і реалізації економічної безпеки підприємства. Ризики як фактори, що несуть загрози економічній безпеці підприємства, та управління ними.

Тема 2. Система економічної безпеки підприємства.

Система економічної безпеки підприємства. Елементи системи економічної безпеки підприємства. Рівні організації системи безпеки підприємства. Головне завдання системи управління економічною безпекою підприємства. Завдання, вирішувані системою гарантування безпеки. Критерії надійності й ефективності системи безпеки підприємства. Складові політики безпеки. Цілі політики безпеки. Засоби гарантування безпеки. Принципи забезпечення економічної безпеки. Режими системи економічної безпеки. Теоретичні положення з формування системи управління економічною безпекою підприємства. Концепція безпеки підприємства. Оцінка ефективності функціонування системи управління економічною безпекою підприємства.

Тема 3. Індикатори та складові економічної безпеки підприємства.

Індикатори економічної безпеки підприємства. Внутрішньовиробничі складові економічної безпеки підприємства. Позавиробничі складові економічної безпеки підприємства. Складові економічної безпеки та управління ними. Етапи процесу забезпечення фінансової складової економічної безпеки. Показники оцінки фінансово-економічного стану (безпеки) підприємства. Інтелектуальна і кадрова складові економічної безпеки. Техніко-технологічна безпека підприємства. Політико-правова безпека підприємства. Інформаційна складова економічної безпеки підприємства. Безпека підприємства в екологічній сфері. Силова безпека підприємства. Ринкова складова економічної безпеки підприємства. Інтерфейсна складова. Оцінка безпеки економічного простору функціонування підприємства.

Тема 4. Фінансова складова економічної безпеки підприємства.

Критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства. Фінансово-економічна безпека підприємства. Роль фінансово-економічної безпеки підприємства. Складові фінансово-економічної безпеки підприємства. Бюджетна безпека підприємства. Страхова безпека підприємства. Банківська безпека підприємства. Бюджетна безпека підприємства. Інвестиційна безпека підприємства. Фондова безпека підприємства. Грошово-кредитна безпека підприємства. Валютна безпека підприємства. Критерії фінансово-економічних інтересів підприємства. Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Механізм забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Види та характеристика принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Тема 5. Загрози економічній безпеці суб'єктів підприємництва.

Загрози економічній безпеці підприємства. Види загроз економічній безпеці підприємства. Об'єктивні небезпеки і загрози економічній безпеці. Суб'єктивні загрози економічній безпеці підприємства. Економічні загрози. Фізичні загрози. Психологічно-інформаційні загрози. Зовнішні загрози і дестабілізуючі чинники. Внутрішні загрози і дестабілізуючі чинники. Джерела зовнішніх загроз. Джерела внутрішніх загроз. Конкуренція. Ризик-менеджмент. Класифікація ризиків.

Тема 6. Діагностика банкрутства підприємства та джерела виходу з кризи.

Банкрутство. Моделі прогнозування ймовірності банкрутства. П'ятифакторна модель Альтмана. Модель Таффлера і Тішоу. Модель Спрінгейта. Модель Ліса. Стратегічна програма санації підприємства. Необхідність реструктуризації. Мета і завдання реструктуризації підприємства. Етапи реструктуризації. Орієнтовний прогноз економічного ефекту. Результати реструктуризації підприємства. Фінансова санація. Автономна санація. Зовнішня санація. Види реакції підприємств на фінансову кризу. Мета фінансової санації. Види та форми санації. Стратегії санації. Санаційні заходи. Групи санаційних заходів. Мобілізація прихованих резервів. Використання зворотного лізингу. Лізинг основних засобів. Нуль-базис-бюджетування. Етапи нуль-базис-бюджетування.

Тема 7. Антикризове управління в системі економічної безпеки підприємства.

Поняття антикризового управління. Об'єкт антикризового управління. Концепції (моделі) здійснення антикризового управління. Особливості антикризового управління. Моделі здійснення антикризового управління. Поняття фінансової стійкості. Недостатня фінансова стійкість. Надлишкова фінансова стійкість. Види стійкості. Внутрішня стійкість підприємства. Зовнішня стійкість підприємства. Спадкова стійкість. Загальна стійкість підприємства. Показники фінансової стійкості. Резерви зростання прибутку підприємства. Системні принципи антикризового управління. Специфічні принципи антикризового управління. Умови реалізації процесу антикризового управління. Етапи здійснення процесу антикризового управління. Принципи організації процесу управління. Кваліфікаційні характеристики антикризового менеджера.

Тема 8. Недобросовісна конкуренція та захист комерційної таємниці.

Комерційна таємниця. Потенційні джерела витоків комерційної таємниці. Відомості про фінансову діяльність. Інформація про ринок. Відомості про виробництво і продукцію. Відомості про наукові розробки. Відомості про систему матеріально-технічного забезпечення. Відомості про персонал підприємства. Відомості про принципи керівництва підприємством. Рівні інформації, що становить комерційну таємницю. Конфіденційна інформація. Втрати підприємства від недотримання умов конфіденційності. Способи визначення поняття «комерційна таємниця». Види недобросовісної конкуренції. Форми недобросовісної конкуренції. Способи вчинення незаконного добування інформації.

Тема 9. Ділова розвідка (економічне шпигунство).

Шпигунство та його особливості. Промислове шпигунство. Ознаки промислового шпигунства. Суб'єкти промислового (комерційного) шпигунства. Економічне шпигунство. Форми та методи економічного шпигунства. Способи викрадення інформації. Ділова (корпоративна) розвідка. Процес вирішення конкретного завдання ділової розвідки. Роль ділової розвідки у бізнесі. Переваги ділової розвідки для бізнесу.

3. Рекомендована література

Основна

1. Агафонов Г.Г. Концепции безопасности / Г.Г. Агафонов, С.А. Буришев, С.Л. Прохоров. – К.: А-ДЕПТ, 2005. – Кн. 1. – 363 с.; кн. 2. – 270 с.
2. Бандур С.І. Сучасна регіональна соціальна економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С.І. Бандур, Т.А. Заяць, І.В. Терон. – К.: ТОВ «Принт-експрес», 2002. – 250 с.

3. Барановський О.І. Фінансова безпека: [монографія] / О.І. Барановський. – К.: Фенікс 1999. – 338 с.
4. Берлач А.І. Безпека бізнесу: [навч. посіб.] / А.І. Берлач. – К.: Університет «Україна», 2007. – 280 с.
5. . Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.
6. Гончарова В.О. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку держави / В.О. Гончарова. – Х.: ХНУ, 2001. – 195 с.
7. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: [монографія] / Б.В. Губський. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 121 с.
8. Данільян О.Г. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації: навч. посібник. / О.Г. Данільян, О.П. Дзьобань, М.І. Панов. – Х.: Фоліо, 2002. – 285 с.
9. Економіка підприємства: підручник/ За ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, – 1999.
10. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / За ред. В.М. Гейця. – Х.: Форт, 2000. – 432 с.
11. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: [навч. посіб.] / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
12. Економічна безпека: [навч. посіб.] / О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко та ін. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 368 с.
13. Економічна безпека: [навч. посіб. для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ] / За ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.

Допоміжна

14. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
15. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: [навчальний посібник] / Іванюта Т.М. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256 с.
16. Іващенко Г.А. Технологія обробки економічної інформації: конспект лекцій / Г.А. Іващенко, С.В. Даниленко. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. – 120 с.
17. Кашик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: [навч. посібник] / М.І. Кашик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
18. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика / Т.Т. Ковальчук. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2004. – 638 с.
19. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
20. Куліков П.М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства : навч. посібн. / П.М. Куліков, Г.А. Іващенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 152 с.
21. Ліпкан В.А. Національна безпека України: нормативно-правові аспекти забезпечення / В.А. Ліпкан. – К., 2003. – 180 с.
22. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / За ред. А.І. Сухорукова. – К.: НІПМБ, 2003. – 64 с.
23. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К.: КВПЦ, 1999. – 463 с.
24. Нижник Н.Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): [навч. посіб.] / За заг. ред. П.В. Мельника, Н.Р. Нижника. – К.: Академія ДПС України, 2000. – 304 с.
25. Огієнко А.Д. Економічний аналіз: конспект лекцій для студентів спец. 6.050100 «Оподаткування» усіх форм навчання / А.Д. Огієнко, Г.А. Іващенко. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2007. – 64 с.
26. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій, установ:

[навчальний посібник] / В.Л. Ортинський. – К.: Правова єдність, 2009. – 548 с.

27. Паламарчук В.М. Економічні перетворення і соціальна безпека: [монографія] / В.М. Паламарчук. – К.: НІСД, 1996. – 64 с.

28. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави / За ред. проф. Б. Кравченка. – К.: Кондор, 2002. – 302 с.

29. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: [монографія] / Н.Й. Реверчук Н.Й. – Л.: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.kiev.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України
3. <http://www.bank.gov.ua> – офіційний сайт Національного банку України
4. <http://www.mlsp.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства соціальної політики України
5. <http://www.ukrstat.gov.ua> – сайт Головного управління державного комітету статистики України
6. <http://www.nbuv.gov.ua> – сайт національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.